

THOMAS
BERNHARD

ANDRÉ HÜBNER-
-OCHODLO
REŽIE

SILA ZVYKU

divadloarena.cz

KUMIORNÍ
SCENA
ARENA

SÍLA ZVYKU

Autor Thomas Bernhard

Režie André Hübner–Ochodlo

Dramaturgie Tomáš Vůjtek

Hudba na motivy kvintetu *Pstruh* Franze

Schuberta Adam Žuchowski

Výprava André Hübner–Ochodlo

Inspice Martin Kopecký

Text sleduje Kamila Holaňová

**Smyčcem se prosmýkat
do smrti**

Obsazení

Caribaldi, ředitel cirkusu **Marek Cisovský**

Vnučka **Michaela Bajgarová**

Žonglér **Vlastimil Burda**

Krotitel **Milan Cimerák**

Šprýmař **Michael Rozbroj**

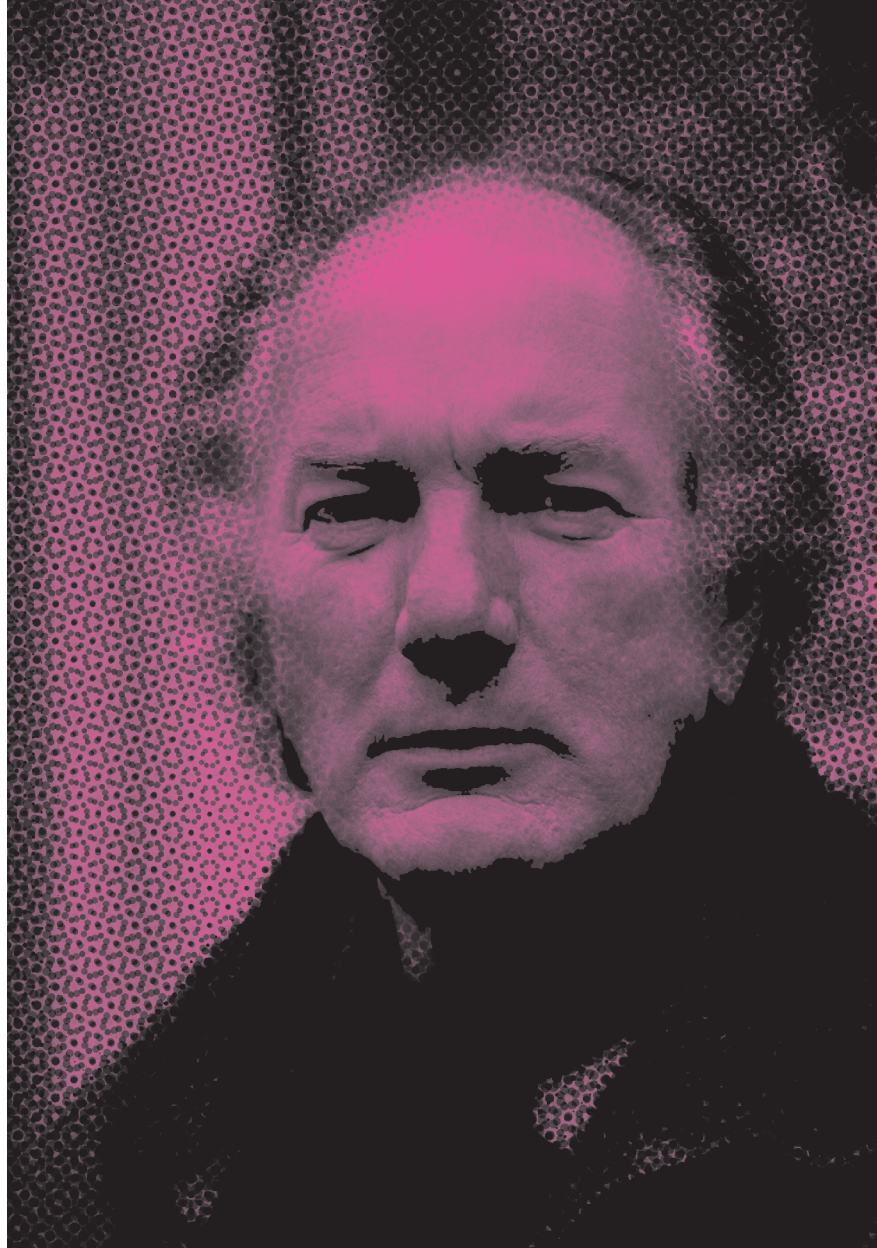
Premiéra 1. 11. 2025 18.30

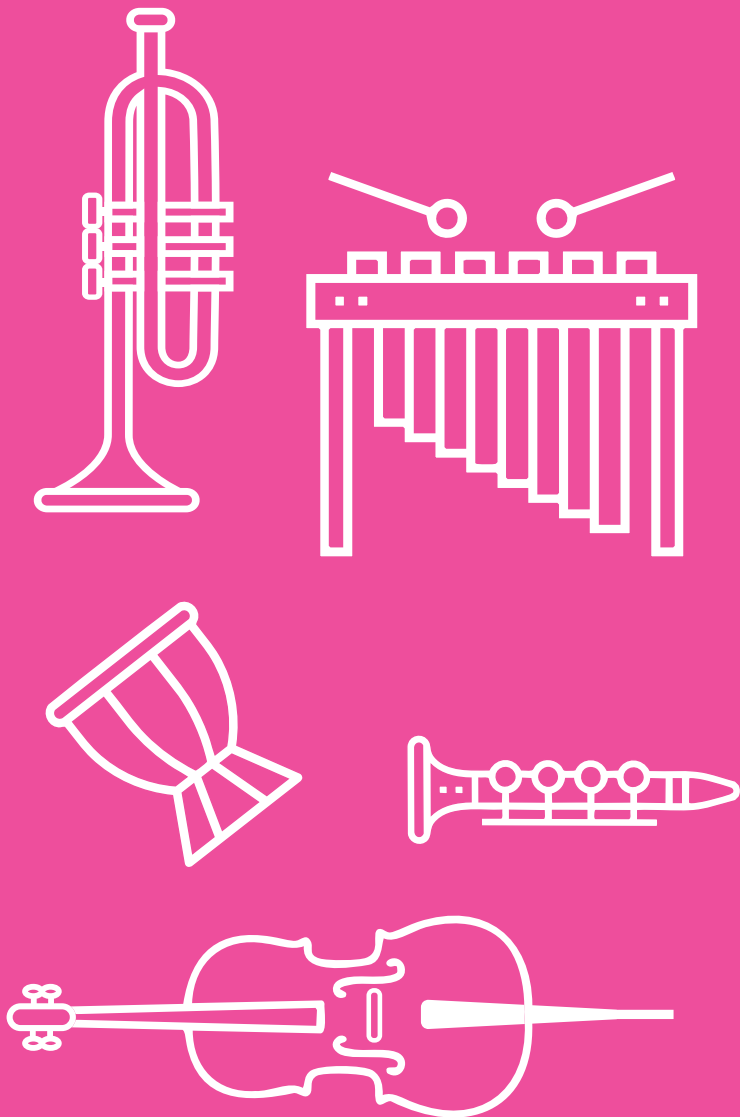
Umanutý

Thomas Bernhard

Thomas Bernhard se narodil 9. února 1931 v nizozemském Heerlenu, kde jeho matka Herta Bernhardová pracovala jako služebná. Herta odešla ze silně katolického Rakouska, aby mohla porodit nemanželské dítě daleko od domova. Otec dítěte, rakouský stolař Alois Zuckerstätter, se s ní totiž nehodlal oženit a celý svůj život své otcovství popíral, ačkoli mu bylo místními úřady přiznáno. Zuckerstätter odmítal platit alimony a záhy po narození dítěte utekl do Německa, kde se roku 1940 v Berlíně otrávil plynem. Thomas se s ním nikdy nesetkal, znal ho pouze z fotografie, na které poznal „svoji“ tvář.

Situace svobodné matky Herty Bernhardové nebyla nijak jednoduchá. Novorozený Thomas s ní strávil první půlrok života v nejrůznějších provizorních příbytcích v Rotterdamu a okolí. Krátce s ní přebýval i na rybářské lodi, než ho Herta na podzim roku 1931 předala do péče svým rodičům, kteří tehdy žili ve Vídni. Ti se v roce 1935 přestěhovali do Seekirchenu u Salcburku, kde Thomas prožil dva nejšťastnější roky svého života. U prarodičů, nepříteli úspěšného rakouského spisovatele Johannese Freumbichlera a Anny Bernhardové (utekla k němu od manžela Karla Bernharda a dvou dětí), našel Thomas větší pochopení než u matky. Herta se provdala za holiče Emila Fabjana, s nímž měla dvě děti. Se sourozenci

vycházel Thomas dobře, hlavně s nevlastním bratrem Peterem, který se stal lékařem a později se o staršího Thomase staral, dokonce se stal vykonavatelem jeho poslední vůle. Otčímovi měl ale za zlé, že si ho nikdy neosvojil a nedal mu své příjmení, přitom své první práce Bernhard napsal pod pseudonymem **Thomas Fabian**.

V roce 1937 matka odvezla Thomase do Traunsteinu v Německu, kde si její manžel našel práci, a prarodiče se přestěhovali do nedalekého Ettendorfu. Thomas byl svěhlavé problematické dítě, matka si s ním nevěděla rady, a tak ho v roce 1942 poslala do nacionálně socialistického výchovného ústavu v Saalfeldu. Pokračoval ve školní docházce v Salcburku a bydlel v nacionálně socialistickém žákovském internátu, kde se po válce nacistické insignie plynule vyměnily za katolické. Thomas později ve svých textech nijak nešetřil ani nacisty ani katolíky.

Od roku 1945 studoval v Salcburku na Humanistickém státním gymnáziu, které nedokončil. V šestnácti odešel do učení ke kupci Podlahovi, obchodníkem se ale nikdy nestal. Sotva dosáhl dospělosti, dostihly ho následky válečného a poválečného strádání a podvýživy, téměř dva roky strávil v nejrůznějších plicních sanatoriích. Potíže s plícemi a srdcem měl pak celý život. Jeho lékaři se později shodovali, že kdyby neměl tak silnou vůli k životu, zemřel by mnohem dříve než v osmapadesáti.

Zásadní vliv na Thomasovu výchovu měl jeho dědeček Johannes, který ho vedl k umění a intelektuálním zálibám. Byl to jeho nejbližší člověk, ke kterému chodil už v útlém věku do své první životní a filozofické školy, jak sám říkal. Bývalý anarchista Johannes Freumbichler zasvětil celý život literatuře. Každý den umanutě usedal k psacímu stolu a psal tisícistránkové romány, které ale nikdo nevydával, a tudíž ani nečetl. O živobytí se tak starala jeho žena, Thomasova babička Anna, což Freumbichler chápal jako

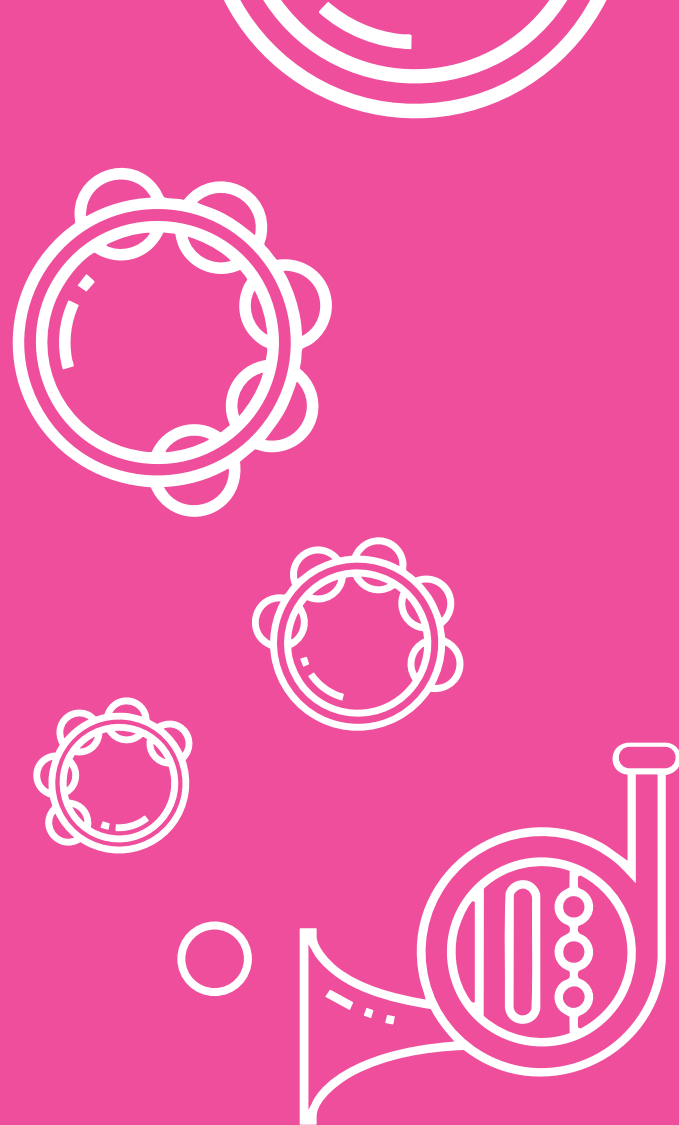

Koncentrace nesmí ochabnout.
Tenkrát má koncentrace náhle ochabla.
Jako když bičem švihne.

samozřejmost. Právě Anna stála v pozadí jeho jediného literárního úspěchu, když rukopis jeho románu poslala spisovateli Carlu Zuckmayerovi, který v roce 1935 prosadil jeho vydání. O dva roky později za něj získal Freumbichler rakouskou státní cenu a také první honorář. Stejně oddaně jako vnuk Thomas vzhlížela ke svému otci Thomasova matka, její láska ale také nebyla dostatečně opětována.

Freumbichler chtěl mít z dcery baletku, z vnuka hudebníka a herce. Že by se Thomas mohl stát také spisovatelem, si nejspíš nepřipouštěl. Přiměl ho tedy ke studiu hudby a herectví, ve kterém Thomas pokračoval i po dědečkově smrti. Byl to ale právě Bernhard spisovatel, kdo v jistém smyslu postavil svému dědečkovi, tomuto „vznešenému egoistovi“, posmrtný pomník. Hlavní postavou jeho her totiž často bývá megalomanský tyran, který bez ohledu na okolí usiluje ve své tvorbě o absolutní dokonalost. Tento člověk ducha, jak ho Bernhard sám nazývá, trýzní své blízké, ale i sám sebe tím, že nemůže dosáhnout vytyčeného cíle, byť o něj usiluje se sebezníčovjícím zápalem. Takovým fanatikem je i cirkusový ředitel Caribaldi ze hry **Síla zvyku** (*Die Jagdgesellschaft*, 1974), který se rozhodne nazkoušet se svými zaměstnanci slavný Schubertův kvintet Pstruh. Velkoryse přitom ignoruje skutečnost, že nikdo z nich neumí hrát na žádný hudební nástroj. V tomto groteskním rámci, kde ředitel Caribaldi vystupuje téměř jako umanutý psychopat, se otevírá prostor pro zásadní zamyšlení nad údělem umělce. Na jedné straně touží po absolutní dokonalosti, zároveň ho ale sráží k zemi všední realita, se kterou musí neustále bojovat.

Bernhardova literární kariéra začíná na konci padesátých let. Nejprve píše básně, pak přejde na prózu a drama. Průlomový je rok 1963, kdy vydává první román **Mráz** (*Frost*), po něm následuje román **Rozrušení** (*Verstörung*, 1967). Bernhard se stává uznávaným autorem. Už v těchto knihách se objevuje jeho charakteristický

Kdyby se jenom jednou, jednou
jedinkrát podařilo – bez chyby,
bez chyby a krásně.

literární styl, který je založený na dlouhých větách a souvětích, opakujících se myšlenkách a neustálých lamentacích, jimiž se kromě kritiky všeho a všech prolíná pozoruhodný humor. Svě pohledy na stav světa (často s odkazy na konkrétní situace) vyjadřuje obvykle formou osamělého monologu. Hlavní hrdina často urážlivě odsuzuje národ pitomců, protože Bernhard vidí rakouskou společnost v tom nejtemnějším světle. Předmětem odsudku je také stát, který označuje za katolicko-nacionálně-socialistický. V Bernhardově tvorbě se také zrcadlí jeho těžké zdravotní potíže způsobené nevyléčitelnou nemocí (smrt vidí jako základní součást života), přesto mu humor nikdy nechyběl. Sám tvrdil, že jde o „filozofický smíchový program“.

Bernhard rakouskou veřejnost pobuřoval a byl často označován za „káleče do vlastního hnízda“ (Nestbeschmutzer). Zejména kritizoval, že se Rakušané nevyrovnali se svou nacistickou minulostí. Od konce války se totiž rádi stylizovali do role obětí, jejich sebereflexi trochu usměrnila až kauza prezidenta Waldheima, o kterém v osmdesátých letech vyšlo najevo, že sloužil jako zpravodajec v německých ozbrojených silách. Bernhard se vysmíval i sociálně demokratickým vládám a sociálnímu státu, žádný soucit neměl ani s katolickou církví. Nejradikálněji si ale počínal právě v připomínání nacistické minulosti. Skandál způsobila jeho hra **Před penzí (Vor dem Ruhestand)**, 1979) o váženém soudci, který každoročně slaví Himmlerovy narozeniny se svými sestrami, s nimiž má incestní vztah. Autor vycházel z kauzy bádensko-württemberského premiéra Hanse Filbingera, který na konci války vynesl jako vojenský soudce několik rozsudků smrti.

Bernhard byl oceňovaný autor, který si cen ale příliš nevážil. Na začátku umělecké dráhy jich přijal poměrně mnoho včetně několika významných: Cena Julia Campeho, Cena Georga Büchnera nebo takzvaná Malá rakouská státní cena (1968). Při jejím přebírání přednesl děkovný projev („Vše je směšné, pomyslíme-li na smrt.“),

Držet si člověka jako zvíře. Nejsme nic než zvířata. Klavír, viola, kontrabas, housle – zvířata.

který se stal jeho dalším veřejným skandálem, a umocnil tak jeho proslulost. Od poloviny sedmdesátých let ceny odmítal, pokud ovšem nebyly spojené s lukrativní finanční odměnou.

Jeden z nejslavnějších Bernhardových skandálů se odehrál v roce 1972 na Salcburském festivalu, kde měla premiéru jeho hra ***Ignorant a šilenc (Der Ignorant und der Wahnsinnige)***. Kvůli sporu o vypnutí nouzového požárního osvětlení byla hra vyřazena z repertoáru festivalu. O třináct let později se k tomuto incidentu vrátil už s humorným nadhledem ve hře ***Divadelník (Der Theatermacher)***, 1985), který měl na tomtéž festivalu premiéru. Poslední Bernhardův skandál za jeho života byla premiéra jeho hry ***Náměstí hrdinů (Heldenplatz)*** ve vídeňském Burgtheateru v roce 1988. „V Rakousku je dneska víc nacistů než v roce osmatřicet,“ mělo zaznít z jeviště. Po četných pokusech, aby nic takového nezaznělo, byla hra zakázána. K premiéře se vyjadřoval i rakouský prezident, rozhořčení venkované přivezli před divadlo povoz s hnojem a vůdce populistů Jörg Haider vyzýval: „*Pryč z Vídně s tím darebákem!*“

Krátce nato Bernhard zemřel – 12. února 1989, těsně po svých osmapadesátých narozeninách. Dva dny předtím ještě u notáře v Salcburku zasáhl do své závěti, volně přeloženo: „*Nic z mého díla, co jsem během života vydal, jakož i z jakékoliv mé pozůstalosti, nic, co jsem napsal, nesmí být po dobu platnosti autorských práv uvnitř hranic rakouského státu, ať již se tento označuje jakkoliv, v jakékoliv podobě uváděno, publikováno nebo jen přednášeno.*“ I po smrti způsobil Bernhard skandál svou posmrtnou literární emigrací, jak ji sám nazýval.

Nadace International Thomas Bernhard Foundation, kterou založil jeho nevlastní bratr Peter Fabjan, se po deseti letech od autorovy smrti dohodla s jeho domovským nakladatelstvím Suhrkamp, že se

„ve prospěch Bernhardova díla“ už nebudou jeho poslední vůlí řídit. Dnes jsou jeho hry uváděné po celém Rakousku a jsou i vítaným kulturním vývozním artiklem (například v češtině vyšlo celé jeho dílo za finanční podpory rakouského státu). Literární emigrant Thomas Bernhard se tak triumfálně vrátil do své vlasti.

Zíttra Augšpurk.

Komorní scéna Aréna, příspěvková organizace
28. října 289/2, 702 00 Moravská Ostrava
pokladna@divadloarena.cz

Z originálu „Die Macht der Gewohnheit“ přeložil Josef
Balvín, práva ke hře zastupuje AURA-PONT.

Prosíme chod'te včas, po zahájení představení
není možný přístup do hlediště.

Činnost Komorní scény Aréna, příspěvkové organizace
statutárního města Ostrava, je financována z rozpočtu
města Ostravy.

Divadelní inscenace realizujeme za finanční podpory
Ministerstva kultury České republiky
a Moravskoslezského kraje.

Hlavním partnerem inscenace Síla zvyku
je společnost CTP.

...u nás jste v dobré společnosti

www.divadloarena.cz

OSTRAVA!!!

MINISTERSTVO
KULTURY

Moravskoslezský
kraj

Full HD tisk
printo

FATHER'S
COFFEE ROASTERY

RENL

ctp